

INTELLEKTUAL MULK SOHASIDA SUD-IQTISODIY EKSPERTIZASINING NAZARIY VA AMALIY JIHALARI: USLUBIY TAVSIYALAR ASOSIDA TAHLIL.

Fayzullayeva Mashhura Rivojdinovna

Respublika Sud Ekspertiza Markazi Sud-Iqtisodiy ekspertizasi bo'limi eksperti

Annotatsiya: Mazkur maqolada intellektual mulk sohasida sud-iqtisodiy ekspertizasining nazariy-huquqiy asoslari, ekspert tadqiqotlarining predmeti va obyektlari hamda intellektual mulk huquqlarining buzilishi natijasida yetkazilgan iqtisodiy zararni aniqlashning uslubiy yondashuvlari kompleks tahlil qilingan. Tadqiqotning asosiy maqsadi intellektual mulk obyektlaridan noqonuniy foydalanish holatlarida sud-iqtisodiy ekspertizasining ilmiy-amaliy ahamiyatini ochib berish, ekspertlik faoliyatida qo'llaniladigan metodologik yondashuvlarni tizimlashtirish hamda zarar miqdorini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot davomida normativ-huquqiy hujjatlar, intellektual mulk sohasiga oid uslubiy tavsiyalar, sud-ekspertlik amaliyoti hamda buxgalteriya va moliyaviy hisobot hujjatlari tizimli, qiyosiy-huquqiy va analitik usullar asosida o'rganildi. Shuningdek, intellektual mulk obyektlarining iqtisodiy qiymatini baholash, litsenziya shartnomalari va royalti to'lovlarini tahlil qilish, noqonuniy foydalanish oqibatida yuzaga keladigan haqiqiy zarar hamda boy berilgan foydani hisoblashga oid mavjud yondashuvlar ilmiy nuqtai nazardan baholandi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, intellektual mulk bilan bog'liq sud-iqtisodiy ekspertizalarida ekspert tadqiqoti obyektlari va foydalaniladigan moliyaviy hujjatlar tarkibini tizimlashtirish, zarar miqdorini aniqlashda buxgalteriya hisobi ma'lumotlari bilan intellektual mulkni tasdiqlovchi hujjatlarning o'zaro integratsiyasini kuchaytirish hamda iqtisodiy ekspertiza metodikasini yagona yondashuv asosida takomillashtirish zarurligi asoslab berildi. Mazkur ilmiy-amaliy natijalar sud ekspertizasi amaliyotida xulosalarning ishonchliligi va obyektivligini oshirish, intellektual mulk huquqlari buzilishi oqibatida yetkazilgan iqtisodiy zararlarni aniq hisoblash hamda huquqni qo'llash amaliyotini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: intellektual mulk, sud-iqtisodiy ekspertiza, mualliflik huquqi, patent, savdo belgisi, iqtisodiy zarar, boy berilgan foyda, royalti, litsenziya shartnomasi, nomoddiy aktivlar, ekspert tadqiqoti, iqtisodiy baholash.

KIRISH

Globalashuv va raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi sharoitida intellektual mulk obyektlari iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biriga aylanib bormoqda. Zamonaviy iqtisodiyotda innovatsion texnologiyalar, dasturiy mahsulotlar, sanoat namunalari, savdo

belgilari, mualliflik huquqi obyektlari hamda boshqa nomoddiy aktivlarning ulushi ortib borishi ularni ishonchli huquqiy muhofaza qilish va iqtisodiy jihatdan to'g'ri baholash zaruratini yuzaga keltirmoqda. Shu bois intellektual mulk huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish, ayniqsa huquqbuzarliklar natijasida yetkazilgan iqtisodiy zararlarni ilmiy asoslangan metodlar yordamida aniqlash bugungi kunning dolzarb ilmiy-amaliy masalalaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida intellektual mulk sohasini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilib, mazkur yo'nalishda normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, muallif va boshqa huquq egalari qonuniy manfaatlarini himoya qilish hamda sud amaliyotini rivojlantirish bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmogda. Biroq intellektual mulk obyektlaridan noqonuniy foydalanish, kontrafakt mahsulotlar ishlab chiqarish va litsenziya shartnomalari shartlarining buzilishi bilan bog'liq nizolar sonining ortishi iqtisodiy zararlarni aniqlashning yagona va ilmiy asoslangan ekspertiza metodologiyasiga bo'lgan ehtiyojni yanada kuchaytirmogda.

Sud-iqtisodiy ekspertizasi mazkur nizolarni hal etishda muhim protsessual vosita bo'lib, u intellektual mulk huquqlarining buzilishi oqibatida yuzaga kelgan haqiqiy zarar, boy berilgan foyda, noqonuniy olingan daromad hamda nomoddiy aktivlarning iqtisodiy qiymatini aniqlash imkonini beradi. Ayniqsa, ekspertiza jarayonida buxgalteriya hisobi hujjatlari, moliyaviy hisobotlar, litsenziya shartnomalari, royalty to'lovlari va intellektual mulkni tasdiqlovchi hujjatlarning kompleks tahlil qilinishi sud qarorlarining obyektivligi va ishonchliligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mavjud ilmiy tadqiqotlar va amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, intellektual mulk sohasida sud-iqtisodiy ekspertizasining nazariy asoslari va metodik yondashuvlari bo'yicha ayrim ilmiy ishlanmalar mavjud bo'lsa-da, zarar miqdorini hisoblash, ekspert tadqiqoti obyektlarini tizimlashtirish hamda buxgalteriya ma'lumotlari bilan intellektual mulkni tasdiqlovchi hujjatlarning o'zaro bog'liqligini baholash masalalari hali ham chuqur ilmiy tahlilni talab etadi. Xususan, raqamli iqtisodiyot sharoitida dasturiy mahsulotlar, elektron ma'lumotlar bazalari va boshqa zamonaviy intellektual mulk obyektlari bo'yicha iqtisodiy ekspertiza usullarini takomillashtirish dolzarb vazifa bo'lib qolmogda.

Mazkur tadqiqotning maqsadi intellektual mulk sohasida sud-iqtisodiy ekspertizasining nazariy va metodologik asoslarini tahlil qilish, ekspert tadqiqotining predmeti hamda obyektlarini tizimlashtirish, huquqbuzarlik natijasida yetkazilgan iqtisodiy zararlarni aniqlashning amaliy mexanizmlarini baholash va ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun intellektual mulkni iqtisodiy baholash usullari, ekspertiza amaliyotida foydalaniladigan moliyaviy hujjatlar tizimi hamda zararlarni hisoblash metodikalarining ilmiy-amaliy jihatlari kompleks ravishda tadqiq etildi.

Tadqiqot natijalari sud-iqtisodiy ekspertizasi amaliyotini takomillashtirish, intellektual mulk huquqlarining buzilishi oqibatida yetkazilgan iqtisodiy zararlarni aniq va xolis hisoblash metodologiyasini rivojlantirish hamda sud organlari tomonidan qabul qilinadigan qarorlarning ilmiy asoslanganligini oshirishga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda intellektual mulk sohasida sud-iqtisodiy ekspertizasining nazariy asoslari, ekspert tadqiqotining predmeti va obyektlari hamda huquqbuzarliklar natijasida yetkazilgan iqtisodiy zararlarni aniqlash mexanizmlarini ilmiy jihatdan o'rganish maqsadida kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi normativ-huquqiy hujjatlar, uslubiy tavsiyalar, ilmiy adabiyotlar va sud-ekspertlik amaliyotini qiyosiy tahlil qilish asosida shakllantirildi.

Tadqiqotning nazariy bazasini O'zbekiston Respublikasining intellektual mulk va sud ekspertizasi sohasiga oid amaldagi qonunchiligi, buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotni tartibga soluvchi me'yoriy hujjatlar, shuningdek, intellektual mulk sohasida sud-iqtisodiy ekspertizasiga bag'ishlangan uslubiy qo'llanmalar va ilmiy manbalar tashkil etdi. Shu bilan birga, ekspert tadqiqotlarida foydalaniladigan buxgalteriya hujjatlari, moliyaviy hisobotlar, litsenziya shartnomalari, royalti to'lovlari bo'yicha hujjatlar hamda nomoddiy aktivlarni baholashga oid materiallar tahlil obyekti sifatida o'rganildi.

Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil usulidan foydalanilib, intellektual mulk obyektlari bilan bog'liq iqtisodiy munosabatlar yagona tizim sifatida baholandi hamda sud-iqtisodiy ekspertizasining tarkibiy elementlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik aniqlandi. Mazkur yondashuv ekspert tadqiqotining predmeti, obyektlari va ularni baholash mezonlarini izchil ravishda tavsiflash imkonini berdi.

Shuningdek, qiyosiy-huquqiy tahlil metodi yordamida intellektual mulk huquqlarini himoya qilish va iqtisodiy zararlarni aniqlash bo'yicha amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar hamda ilmiy-uslubiy qarashlar o'zaro taqqoslandi. Ushbu metod orqali sud-iqtisodiy ekspertizasi amaliyotida qo'llanilayotgan yondashuvlarning afzalliklari va takomillashtirishni talab qiladigan jihatlari aniqlashtirildi. Analitik va mantiqiy umumlashtirish usullari asosida intellektual mulk huquqlarining buzilishi natijasida yuzaga keladigan haqiqiy zarar, boy berilgan foyda hamda noqonuniy olingan daromadni hisoblashga doir mavjud metodikalar tahlil qilindi. Bundan tashqari, litsenziya shartnomalari bo'yicha royalti to'lovlari, nomoddiy aktivlarning balans qiymati va buxgalteriya hisobi ma'lumotlarining ekspert xulosalarini shakllantirishdagi ahamiyati baholandi.

Tadqiqotning amaliy qismi hujjatlarni kontent-tahlil qilish usuliga asoslandi. Bunda ekspertiza jarayonida foydalaniladigan boshlang'ich buxgalteriya hujjatlari, jamlanma hisob registrlari, moliyaviy hisobotlar, qabul qilish-topshirish dalolatnomalari, bank to'lov hujjatlari va intellektual mulkni davlat ro'yxatidan o'tkazishga oid materiallar o'zaro bog'liq

holda tahlil qilindi. Ushbu yondashuv iqtisodiy zararlarni aniqlashda daliliy bazaning yetarliligi va ishonchliligini baholash imkonini berdi.

Mazkur metodologik yondashuvlar majmui tadqiqot maqsadiga erishish, sud-iqtisodiy ekspertizasining ilmiy-amaliy asoslarini tizimlashtirish hamda intellektual mulk sohasidagi iqtisodiy nizolarni hal etishda qo'llaniladigan ekspertiza mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha asoslangan ilmiy xulosalar ishlab chiqishga xizmat qildi.

TADQIQOT NATIJALARI

O'tkazilgan tadqiqot natijalari intellektual mulk sohasida sud-iqtisodiy ekspertizasining predmeti, obyektlari va amaliy vazifalari o'zaro uzviy bog'liq tizimni tashkil etishini ko'rsatdi. Tahlillar shuni tasdiqladiki, mazkur ekspertiza turi faqatgina buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini tekshirish bilan cheklanib qolmay, balki intellektual mulk obyektlarining iqtisodiy qiymatini aniqlash, huquqbuzarlik oqibatida yuzaga kelgan moliyaviy zararlarni hisoblash hamda noqonuniy foydalanish natijasida olingan daromadlarni baholash kabi kompleks masalalarni ham qamrab oladi. Tadqiqot davomida sud-iqtisodiy ekspertizasining predmeti sifatida intellektual mulk huquqlarining buzilishi natijasida yuzaga kelgan iqtisodiy munosabatlar va ularning buxgalteriya hamda moliyaviy hujjatlarda aks etgan ko'rinishlari tizimlashtirildi. Aniqlanishicha, ekspert xulosasining ishonchliligi bevosita tadqiqot uchun taqdim etilgan hujjatlar majmuasining to'liqligi va ularning o'zaro muvofiqligiga bog'liq bo'ladi. Xususan, litsenziya shartnomalari, qabul qilish-topshirish dalolatnomalari, to'lov topshiriqnomalari, moliyaviy hisobotlar hamda nomoddiy aktivlarni hisobga olish registrlari iqtisodiy zararni aniqlashning asosiy axborot manbalari sifatida namoyon bo'ldi.

Olingan natijalarga ko'ra, intellektual mulk sohasida sud-iqtisodiy ekspertizasining obyektlarini to'qqizta asosiy guruhga ajratish maqsadga muvofiqligi aniqlandi. Bular mualliflik huquqi obyektlari, patent huquqi obyektlari, savdo belgilari va brendlar, sanoat namunalari, tijorat siri va "know-how", litsenziya shartnomalari, intellektual mulk bilan bog'liq iqtisodiy bitimlar, huquqbuzarlik natijasida yuzaga kelgan noqonuniy foydalanish holatlari hamda intellektual mulkning iqtisodiy qiymatini baholash obyektlaridan iborat yagona tizimni tashkil etadi. Ushbu tasnif ekspert tadqiqotlarini metodik jihatdan tartibga solish va daliliy bazani shakllantirish samaradorligini oshiradi.

Tahlillar natijasida iqtisodiy zararlarni aniqlashda faqat haqiqiy zarar miqdorini emas, balki boy berilgan foyda va huquqbuzar tomonidan olingan noqonuniy iqtisodiy manfaatlarni ham kompleks hisobga olish zarurligi asoslab berildi. Ayniqsa, litsenziya shartnomalari asosida amalga oshiriladigan royalty to'lovlari, kontrafakt mahsulotlar savdosi natijasida olingan daromadlar hamda intellektual mulkdan noqonuniy foydalanish oqibatida huquq egasi yo'qotgan iqtisodiy manfaatlarni baholash ekspertiza xulosalarining muhim tarkibiy qismi ekanligi aniqlandi. Shuningdek, tadqiqot davomida buxgalteriya hisobi

hujjatlari va intellektual mulkni tasdiqlovchi huquqiy hujjatlar o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish zarurati aniqlandi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ayrim hollarda nomoddiy aktivlar korxonada balansida aks ettirilgan bo'lsa-da, ularning huquqiy maqomini tasdiqlovchi patent, guvohnoma yoki ro'yxatdan o'tkazilgan litsenziya shartnomalari to'liq rasmiylashtirilmagan bo'ladi. Bunday holatlar iqtisodiy ekspertiza jarayonida obyekt qiymatini aniq baholash va zarar miqdorini hisoblashda qo'shimcha qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi.

Tadqiqot natijalari asosida sud-iqtisodiy ekspertizasida foydalaniladigan axborot manbalarini uchta asosiy guruhga — huquqiy hujjatlar, moliyaviy-buxgalteriya hujjatlari va iqtisodiy tahliliy materiallarga ajratish taklif etildi. Mazkur yondashuv ekspert tadqiqotining izchilligi va obyektivligini ta'minlashga, shuningdek, ekspert xulosalarining ilmiy asoslanganlik darajasini oshirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, olingan ilmiy natijalar intellektual mulk sohasida sud-iqtisodiy ekspertizasining metodologik bazasini takomillashtirish, iqtisodiy zararlarni hisoblashda yagona yondashuvni shakllantirish hamda ekspertlik amaliyotida qo'llaniladigan hujjatlar tizimini standartlashtirish zarurligini ko'rsatdi. Ushbu yondashuvlar sud organlari tomonidan qabul qilinadigan qarorlarning ishonchlilik va dalillarga asoslanganlik darajasini oshirishga amaliy xizmat qiladi.

MUHOKAMA

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, intellektual mulk sohasida sud-iqtisodiy ekspertizasi nafaqat huquqiy nizolarni iqtisodiy jihatdan asoslash vositasi, balki nomoddiy aktivlarning real iqtisodiy qiymatini aniqlash hamda huquqbuzarlik oqibatida yuzaga kelgan zararlarni xolis baholashning muhim ilmiy-amaliy mexanizmi hisoblanadi. Ayniqsa, innovatsion iqtisodiyot va raqamli texnologiyalar rivojlanayotgan sharoitda intellektual mulk obyektlarining iqtisodiy ahamiyati ortib borayotgani sud ekspertizasi metodologiyasiga nisbatan yangi talablarni yuzaga keltirmoqda.

Tadqiqot davomida aniqlangan muhim jihatlardan biri shundaki, amaliyotda iqtisodiy zararlarni hisoblashda yagona metodik yondashuvning mavjud emasligi ayrim ekspert xulosalari o'rtasida tafovutlar yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin. Xususan, haqiqiy zarar, boy berilgan foyda va huquqbuzar tomonidan olingan noqonuniy daromadni aniqlash mezonlari turli holatlarda har xil talqin qilinishi ekspertiza natijalarining bir xilligi va taqqoslanishini murakkablashtiradi. Shu sababli intellektual mulk bilan bog'liq iqtisodiy zararlarni hisoblashning standartlashtirilgan metodikasini ishlab chiqish dolzarb ilmiy va amaliy vazifa sifatida namoyon bo'ladi.

Tahlillar shuni ham ko'rsatdiki, sud-iqtisodiy ekspertizasining samaradorligi ko'p jihatdan ekspertga taqdim etilgan dastlabki hujjatlar sifati va to'liqligiga bog'liq.

Agar litsenziya shartnomalari, patent hujjatlari, savdo belgisi guvohnomalari, royalti to'lovlari bo'yicha ma'lumotlar yoki buxgalteriya registrlari to'liq rasmiylashtirilmagan

bo'lsa, iqtisodiy zarar miqdorini obyektiv aniqlash imkoniyati sezilarli darajada cheklanadi. Shu nuqtai nazardan, huquqni muhofaza qiluvchi organlar, sudlar va xo'jalik yurituvchi subyektlar o'rtasida hujjatlar aylanishini yagona standartlar asosida tashkil etish ekspertiza sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida intellektual mulkning yangi shakllari, jumladan dasturiy ta'minot, elektron ma'lumotlar bazalari, raqamli kontent va onlayn platformalar orqali yaratiladigan mahsulotlar ulushining ortib borishi mavjud ekspertiza metodologiyalarini zamonaviylashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Mazkur obyektlarning qiymatini aniqlashda an'anaviy buxgalteriya yondashuvlari bilan bir qatorda bozor tahlili, daromad yondashuvi va kelgusidagi iqtisodiy foydani prognozlash usullaridan ham foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Tadqiqot natijalari asosida sud-iqtisodiy ekspertizasini takomillashtirishning bir qator ustuvor yo'nalishlari belgilandi. Birinchidan, intellektual mulk obyektlari bo'yicha iqtisodiy zararlarni hisoblashning yagona metodik standartlarini ishlab chiqish zarur. Ikkinchidan, ekspertiza jarayonida foydalaniladigan moliyaviy va huquqiy hujjatlarning elektron bazasini shakllantirish hamda ularning o'zaro integratsiyasini ta'minlash maqsadga muvofiq hisoblanadi. Uchinchidan, ekspertlarning intellektual mulkni iqtisodiy baholash, nomoddiy aktivlarni hisobga olish va xalqaro baholash standartlari bo'yicha malakasini muntazam oshirib borish sud ekspertizasi sifatini sezilarli darajada yaxshilashi mumkin. Shuningdek, tadqiqot davomida ekspert xulosalarini tayyorlashda faqat buxgalteriya ma'lumotlariga tayanish yetarli emasligi aniqlandi. Intellektual mulk obyektining bozor qiymati, undan tijorat maqsadida foydalanish hajmi, litsenziya amaliyoti, mahsulotning raqobatbardoshligi va huquq egasining iqtisodiy manfaatlari ham kompleks ravishda baholanishi lozim. Bunday integrallashgan yondashuv ekspert xulosalarining ilmiy asoslanganligi va amaliy ahamiyatini oshirish bilan birga, sud qarorlarining adolatli qabul qilinishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari intellektual mulk sohasida sud-iqtisodiy ekspertizasining nazariy va metodologik asoslarini yanada rivojlantirish zarurligini tasdiqlaydi.

Mazkur yo'nalishda ishlab chiqiladigan ilmiy-uslubiy tavsiyalar va standartlashtirilgan baholash mexanizmlari intellektual mulk huquqlarining samarali himoyasini ta'minlash, iqtisodiy zararlarni aniq hisoblash hamda sud amaliyotining izchilligi va shaffofligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalari intellektual mulk sohasida sud-iqtisodiy ekspertizasi huquqiy nizolarni hal etishda muhim ilmiy-amaliy vosita ekanligini tasdiqladi. Tadqiqot davomida intellektual mulk obyektlari bilan bog'liq iqtisodiy munosabatlarni baholash, huquqbuzarliklar natijasida yetkazilgan zararlarni aniqlash hamda noqonuniy foydalanish

oqibatida olingan iqtisodiy manfaatlarni hisoblashda sud-iqtisodiy ekspertizasining o'rnini va ahamiyatini tizimli ravishda yoritildi.

Tahlillar asosida intellektual mulk sohasidagi ekspert tadqiqotlarining predmeti va obyektlari kompleks ravishda tizimlashtirildi hamda ekspertiza jarayonida foydalaniladigan huquqiy va moliyaviy hujjatlarning o'zaro bog'liqligi asoslab berildi. Xususan, litsenziya shartnomalari, royalti to'lovlari, nomoddiy aktivlar hisobi, moliyaviy hisobotlar va boshqa buxgalteriya hujjatlari iqtisodiy zararlarni aniqlashda asosiy axborot manbalari ekanligi aniqlandi.

Shuningdek, tadqiqot davomida iqtisodiy zararlarni hisoblashda haqiqiy zarar, boy berilgan foyda va huquqbuzar tomonidan olingan noqonuniy daromadni kompleks baholash zarurligi ilmiy jihatdan asoslandi. Mavjud amaliyotda ushbu ko'rsatkichlarni hisoblash bo'yicha yagona metodologik yondashuvning yetarli darajada shakllanmaganligi ekspert xulosalarining bir xilligi va obyektivligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi qayd etildi.

Tadqiqot natijalari asosida sud-iqtisodiy ekspertizani yanada takomillashtirish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi: birinchidan, intellektual mulk huquqlarining buzilishi natijasida yetkazilgan iqtisodiy zararlarni aniqlash bo'yicha yagona metodik standartlarni ishlab chiqish; ikkinchidan, ekspertiza jarayonida foydalaniladigan buxgalteriya va huquqiy hujjatlarning elektron integratsiyalashgan axborot bazasini shakllantirish; uchinchidan, nomoddiy aktivlarni baholashda xalqaro baholash standartlari hamda zamonaviy iqtisodiy tahlil usullarini keng joriy etish; to'rtinchidan, sud ekspertlarining intellektual mulkni iqtisodiy baholash bo'yicha malakasini muntazam oshirib borish.

Bundan tashqari, raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi sharoitida dasturiy ta'minot, elektron ma'lumotlar bazalari, sun'iy intellekt mahsulotlari va boshqa zamonaviy intellektual mulk obyektlarini baholash metodologiyasini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha ilmiy izlanishlar olib borish maqsadga muvofiqdir. Bu esa kelgusida sud-iqtisodiy ekspertizasi amaliyotining samaradorligini oshirish, huquq egalari qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilish hamda sud qarorlarining iqtisodiy jihatdan puxta asoslanishiga xizmat qiladi.

Umuman olganda, tadqiqotda ishlab chiqilgan nazariy xulosalar va amaliy tavsiyalar intellektual mulk sohasida sud-iqtisodiy ekspertizasining metodologik bazasini rivojlantirishga, iqtisodiy zararlarni aniq va xolis hisoblash mexanizmlarini takomillashtirishga hamda mazkur yo'nalishda ilmiy tadqiqotlar va huquqni qo'llash amaliyotining samaradorligini oshirishga munosib hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR TO'PLAMI:

1) Butunjahon intellektual mulk tashkilotining mualliflik huquqi bo'yicha shartnomasiga (Jeneva, 1996 yil 20 dekabr) O'zbekiston Respublikasining qo'shilishi to'g'risida 16.02.2019 yildagi O'RQ-520-son O'zbekiston Respublikasining Qonuni.

2) Intellektual mulk sohasini yanada rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida 26.04.2022 yildagi PQ-221-son O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori.

3) O'zbekiston Respublikasining "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida"gi 20.07.2006 yil O'RQ-42-son Qonuni

4) O'zbekiston Respublikasining "Ixtirolar, foydali modellar va sanoat namunalari to'g'risida"gi 2002 yil 29 avgust, 397-II-son Qonuni

5) O'zbekiston Respublikasi Oliy Sudi Plenumining "Intellektual mulkka oid ishlarni ko'rib chiqishning ayrim masalalari to'g'risida"gi 23.06.2023 yil №19-son Qarori

6) Abdurahmonov A.A. "Sud iqtisodiy ekspertizasi asoslari". – Toshkent: "Adolat", 2018.

7) Karimov N.N. "Intellektual mulk va innovatsiyalar iqtisodiyoti". – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti, 2020.

8) Uspenskaya M.V., Ivanov A.P. "Экономические исследования в сфере интеллектуальной собственности". – Москва: Юрайт, 2019.

9) Stepanov K.V. "Интеллектуальная собственность: право и экономика". – Москва: Статут, 2015.

10) Омельянюк Г.Г., Гулевская В.В., Савенко А.С. "Классификация объектов интеллектуальной собственности для целей судебной экспертизы. Теория и практика судебной экспертизы." Москва, 2022.

